

Nakskovs start og første historie

Af Carsten Andersen, Nakskov.nu

I 2016 markerer Nakskov by sine 750 år som købstad, men hvordan mon det hele startede? Søger man i forskellige kilder, når man frem til, at byen Nakskov – eller Nacascogh – første gang dukker op som stednavn omkring år 1200.

Navnet består af nak (eller nakke) - terrænfremspring og skov. Det er en af grundene til, at byen har fået så stor betydning gennem tiden, idet det gjorde, at man kunne have en naturlig havn. Denne var bl.a. let at forsvare, da fjorden tvang eventuelle angribere ind, hvor man kunne følge deres ankomst.

Byens markering af de 750-års historie hæfter sig op på modtagelse af købstadsrettighederne, som gives til Nakskov den 24. april 1266. Dog kan man læse, at byen har fået privilegierne under Kong Christoffer I i perioden 1252-1259 1). Måske trådte de først i kraft i 1266 på grund af uenighed med adlen om privilegiernes indhold og omfang.

Årstallet 1266 fremgår af den klokke i Skt. Nikolai Kirke, der blev indviet i 1298.

Købstadsprivilegier betød, at byen fik nogle særlige tilfaldelser med kongens velsignelse og – forstås – betaling af en afgift.

Købstadsprivilegier omfattede oftest: eneret til håndværk og handel inden for et område, ret til egen administration, ret til egen domstol samt fritagelse for visse skatter samt fritagelse for militærtjeneste og værnepligt. Købstadsrettighederne blev endeligt opløst med kommunalreformen i 1970.

Nakskov er en af de købstæder, der kaldtes akselkøbing – hvilket betød, at varerne blev bragt til byens torv med vogne – altså på hjul og aksel. Nakskov er en af de byer, der er planlagt til den trafik.

Erik af Pommeren gjorde store anstrengelser for at sikre købstæderne gennem "Købstadsforordningen af 1422". Denne indskærpede købstædernes monopol på handel og håndværk og sikrede, at hånsekøbmændene på den anden side af Østersøen ikke lovligt kunne købe varer direkte hos godsejere, bønder og fiskere uden købstædernes handelsmænds mellemkomst og dermed sikring af deres overlevelse. Det blev samtidig indskærpet, at håndværkerlaugene fik eneret på udførelse af arbejde inden for deres fagområde.

Af folketællinger fremgår det, at Nakskov allerede i 1672 havde 1.920 indbyggere. Til sammenligning er der ifølge Danmarks Statistik i 2015 12.665 indbyggere. Nakskov har således været en stor by dengang. Det kan den blive igen.

Nakskov afbildet af den svenske konges kartograf. Viser løbegrave fra en af belejringerne (1658/1659) set fra nord mod syd.

Kirken i byen

Sankt Nikolai Kirke hedder kirken i byens centrum. Men det er ikke den eneste kirke. Der har ligget en klosterkirke (deraf navnet Klostergade), og der ligger fortsat den katolske kirke i Bredgade. Denne kirke hedder Sankt Franciscus Kirke. I dag findes også Stormarkskirken, Adventistkirken, Baptistkirken, Baitul Hamd Moskéen samt Jehovas Vidners Rigssal i byen.

Men den mest markante er Sankt Nikolai. Der har dog – som så mange andre steder i verden – været bygget kirker tidligere, men disse er enten brændt eller skudt i stykker under de mange krige, der forekom i de tider.

Nakskov har for den største del af den gamle bys vedkommende været dækket af skov, men omkring år 1200 fik man lov af kongen til at rydde skoven, så der kunne bygges på den høj, det var. Og samtidig blev der opført en romansk kirke.

Den nuværende kirke stod færdig i 1653, men har både været ramt af storme, lyn og andet undervejs, som har gjort, at den har forandret sig. Spiret er fx skiftet flere gange. Det nuværende er sat på i 1906 og måler 70 meter fra jorden.

Svenskekrigene

Større brande i 1420 og 1528 lagde Nakskov i aske og nærmest udslettede byen. Det samme skete i forbindelse med de tyske troppers angreb i 1510. Det betød, at der i 1530 blev givet tilladelse til at opføre store befæstningsværker rundt om byen. For at kunne gøre dette samt bygge de 4 byporte ved henholdsvis Vejlegade, Søndergade, Tilegade og Langebro, nedbrød man den daværende Krogsbølle kirke og genanvendte materialerne herfra.

I 1628 kom voldanlæg og –grave til mellem to ældre fæstningsværker. Her var Christian IV bygherre.

Det viste sig at være en klog disposition. I 1658 hærgede Svenskekrigene mellem Danmark og Sverige. Det var i den anledning, at svenskerne gik over isen fra Langeland og erobrede Nakskov. Det skete dog helt uden kamp, og byens indbyggere blev hånet, fordi de lod svenskerne indtage byen uden kamp.

Svenskerne fortsatte mod København. Men i 1659 kom svenskerne tilbage. Denne gang fra landsiden efter de var gået i land ved Guldborg. Hele manøvren havde til mål at udsulte København, som de ikke kunne bekæmpe med magt. Da København så at sige blev madet fra Lolland og Falster, gav det mening at indtage vore områder for at afskære byen fra forsyninger.

Svenskerne troede, det ville blive en walkover at indtage Nakskov. Men de tog fejl. Den lokale oberst Kørber afslog en overgivelse godt bakket op af byens borgere, der ikke faldt for svenskernes "charme".

I stedet blev det til en godt to måneder lang belejring og artilleriangreb, som dog ikke gjorde det helt store indtryk på Nakskov by. Præcisionen i svenskernes kugleregn var sørgelig, og langt de fleste kugler ramte enten i volden eller i havnen.

Den fremtrædende svenske feltherre, Wrangel, måtte indkassere store tab, og det viste sig, at den 2.000 mand store garnison af soldater og borgere i Nakskov gjorde, hvad de kunne for at holde svenskerne på afstand.

Den 19. juni 1659 lykkedes det svenskerne at få en kugle inden for volden. En granat ramte ned gennem kirkehvelvingen på Sankt Nikolai kirke lige midt under en gudstjeneste. Den forvoldte naturligvis lidt skade, men ikke det, som svenskerne havde håbet. En del af den 45 kilo tunge granat er bevaret, og over den hænger der inde i kirken en tavle til minde om begivenheden.

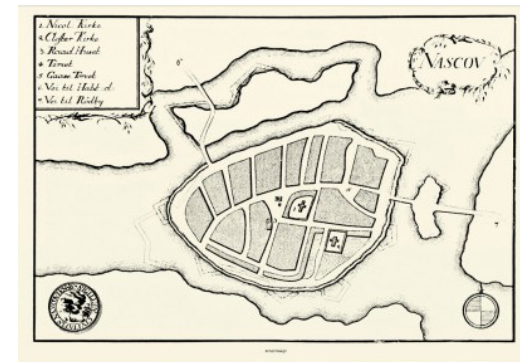
Efter udskiftning af den svenske hærfører til Magnus Stenbock tog belejringen en anden retning. Stenbock søgte efter befæstningens svageste punkter, som viste sig at være ved Nybro. Svenskerne fik gravet løbegrave, og selv om byens borgere sørgede for oversvømmelse af disse, brød de svenske tropper igennem byens forsvarsværker. I midten af juli 1659 kapitulerede Nakskov efter to og en halv måneds intensiv belejring.

Men nedduren var ikke slut med det. Byen blev tvunget til at betale store summer til svenskerne.

Søfarten led også et knæk

1600-tallet var en optur for Nakskov, hvis man lige ser bort fra nederlaget til svenskerne midt i århundredet.

Ved indgangen til 1700-tallet havde byen oplevet en

Nakskovs bykerne år 1767.

tonnagevækst inden for søfarten. Men i 1740 begyndte det at gå stærkt ned ad bakke.

Marstal, der dengang blot var en lille flække på Ærø, tog kampen op på den givtige søhandel, som Nakskov havde siddet på. Marstal blev den nye ladeplads og Ærøskøbing det maritime kraftcenter.

I hele 40 (fyrre) år gik det bare ned ad bakke. Byens handelsflåde gik fra 50 skibe til 18. Man omtaler 1780 som byens absolutte lavpunkt, hvor flåden nåede ned på 8 skibe. Nedduren var total.

Nakskov har dog altid være god til at kæmpe i modvind. I perioden frem til 1807 gik det også fremad for Nakskov, og selv om man havde ualmindelig travlt, så nakskovitterne tilbage på "de gode gamle dage".

Som en kuriositet kan nævnes, at ærøboerne, som nærmest overtog den lokale søfart, også blev beskyldt for at omgå loven ved at handle direkte med bønderne. Præcist som lübeckerne gjorde tidligere. Og selv der, hvor det foregik helt åbenlyst, kunne man konstatere, at ærøboerne handlede uden om byens købmænd ved at handle direkte med proprietærer og forvaltere.

Om det er noget, der går igen i nyere tid, vil vi lade læserne om at vurdere.

Kilder:

- 1) Dansk Center for Byhistorie (dendigitalebyport.byhistorie.dk)
- 2) Wikipedia.org/wiki/Nakskov
- 3) Prospekt om Sankt Nikolai Kirke